

SÍMBOLS I LLENGUATGE. CONVERGÈNCIES I DIVERGÈNCIES EN LES FRASES FETES* (Ponència)

1. EL NUMERAL EN ELS ESTUDIS COMPARATIUS

Des de fa temps, el numeral com a part integrant de les frases fetes com, per exemple, *ésser quatre gats*, *buscar o cercar cinc peus al gat* o *fer cinc cèntims d'alguna cosa a algú*, atrau l'atenció dels investigadors, sense, per això, arribar a assolir l'interès que té en els estudis d'antropologia, etnologia, història de les religions, etc., que sí que compten amb un nombre impressionant de treballs sobre el numeral i els seus valors.

En el camp de les ciències del llenguatge, destaca, entre els estudis més recents, la perspectiva de la semiòtica cultural, que adopten Dobrovol'skij i Piirainen (1997; 2005). Aquests dos investigadors, el germanista rus Dimitrij Dobrovol'skij i la germanista alemanya Elisabeth Piirainen, presenten en el primer llibre, *Símbols en el llenguatge i la cultura*, publicat en 1997, una descripció de les frases fetes amb numeral partint de set sistemes lingüístics, sis llengües (alemany, anglès, finlandès, japonès, neerlandès i rus) i un dialecte (el dialecte germànic del Westmünsterland). En el segon llibre al qual fem referència, i que es diu *Llenguatge figuratiu* (2005), hi afegeixen un bon grapat de llengües més, com ara el suec, grec modern i el lituà, i inclouen, entre les llengües romàniques, alguna consideració sobre el francès.

Un altre estudi interessant, sense arribar a tenir l'envergadura dels mencionats anteriorment, és la tesi d'Eugenia-Mira Tanase, investigadora romanesa que es va doctorar a Montpeller (1995). L'anàlisi *El numeral en la fraseologia de*

* Presentem les frases fetes originals en cursives. La seva traducció literal va entre cometes («...»), i el significat, accepció entre cometes simples ('...').

Usem les següents abreviacions:

al. = alemany
cat. = català
gall. = galleg
es. = espanyol / castellà
fin. = finlandès

fr. = francès
angl. = anglès
jap. = japonès
nl. = neerlandès
port. = portuguès
wml. = westmünsterländisch

les llengües romàniques que presenta Tanase també adopta un enfocament comparatiu, i reuneix exemples del català (1995: 459-464), castellà (1995: 465-469), italià (1995: 469-480), occità (1995: 480-484), portuguès (1995: 485-487) i romanès (1995: 488-496). Si examinem aquest estudi amb més deteniment, hem de constatar, però, que hi predomina el francès (1995: 421-458) i que les expressions aplegades d'algunes d'aquestes llengües disten de ser completes i, com és el cas del català, resulten més aviat antiquades, com demostra l'exemple del numeral Dos:

- (1) *dir a qualcú dos i dos quants fan* «dire ses quatre vérités à qqn.»
fer dos, els ulls «faire illusion»
fer el dos de basto «mourir»
sabràs dos i dos quants fan «menace»
tocar el dos «s'en aller» (Tanase 1995: 459).

Després d'aquesta breu avaluació de l'estat de la qüestió, hem de presentar el terme del símbol que fem servir en aquest estudi.

2. EL TERME DEL SÍMBOL

La definició del símbol, com demostren Dobrovol'skij i Piirainen, no resulta gens fàcil, i la seva delimitació d'altres fenòmens que tant han acaparat l'atenció dels investigadors durant els últims anys, com són la metàfora i la metonímia, no és sempre clara. El símbol comparteix amb aquests altres signes de segon grau els trets d'icònic i d'arbitrari (Dobrovol'skij i Piirainen 1997: 36).

A diferència del símbol, l'usuari activa, en el cas de la metàfora, fragments del saber enciclopèdic o marcs i guions cognitius (Dobrovol'skij i Piirainen 1997: 36-42 i 110-114). Aquest seria el cas de l'expressió de *buscar-li al gat tres* o *cinc peus* ('buscar excuses impossibles de creure o intentar demostrar allò indemostrable'; Buitrago 2005: 92), ja que sabem que un gat en té normalment quatre.

En aquest sentit, les frases fetes en les quals el numeral QUATRE es refereix als 'quatre costats' d'alguna entitat material no serien símbols, com, per exemple, en l'expressió francesa següent:

- (2) fr. (*être*) *cloué entre quatre planches* «(estar) tancat entre quatre taules» 'estar mort' (Tanase 1995: 434).

Aquest exemple fa al·lusió al costum d'enterrar els morts en una caixa, a les quatre taules de fusta de la qual fa referència l'expressió. Hi podem afegir exemples de les llengües iberoromàniques que signifiquen 'estar tancat' o 'estar tancat en algun lloc' i que es refereixen a les quatre parets d'una habitació o casa:

- (3) es. (*estar*) *entre cuatro paredes* «(estar) entre quatre parets» (García-Page 2000; DUE)
 cat. *entre quatre parets* (DSFF)¹
 gall. *entre catro paredes* «entre quatre parets» (DCG)
 port. *entre cuatro paredes* «entre quatre parets» (DAC), *estar sempre metido entre cuatro paredes* «ésser sempre ficat entre quatre parets» (Schemann 1979: 553).

Segons la proposta de Dobrovol'skij i Piirainen (1997: 23-45), un símbol lingüístic remet a un primer significat (denotatiu), per exemple, una entitat material, però aquest significat es vincula amb un altre d'abstracte, el qual resulta més important en el context específic de la frase feta. Per tant, el valor connotatiu preval sobre el valor denotatiu (Dobrovol'skij i Piirainen 1997: 34-35). Així el símbol pot tenir significats diferents i, fins i tot, oposats. El numeral QUATRE pot indicar 'poca quantitat' com en el cas de *quatre gats*,² però igualment en l'expressió *per quatre* s'entén 'una gran quantitat' (DCVB; DSFF), per exemple, quan diem:

- (4) *Aquest menja per quatre.*

Quant als numerals, en canvi, cal precisar que no existeixen naturalment com a tals en el món real, sinó que pertanyen al món conceptual que abstrueix de les entitats comptables (Dobrovol'skij i Piirainen 1997: 56). El valor simbòlic que els numerals poden arribar a representar no acostuma a distar tant del significat numèric primordial com seria el cas d'altres símbols lingüístics i culturals.

En les frases fetes en les quals el numeral QUATRE significa 'a tot arreu' o 'a totes les direccions', podem observar el valor simbòlic, que Dobrovol'skij agrupa sota l'accepció 'molt' (1997: 124-127). Un bon exemple en són les expressions amb 'als quatre vents' que es documenten en les diverses llengües:

- (5) angl. *be scattered to the four winds*, literalment, «esbombats als quatre vents» (Cambridge Dictionary of Idioms)
 fr. *aux o des quatre vents* «als o dels quatre vents» (TLF)
 es. *pregonar o gritar a los cuatro vientos* «predicar o cridar als quatre vents» (García-Page 2000; DUE)
 cat. *cridar als quatre vents* (DSFF)
 gall. *aos catro ventos* «als quatre vents» (DCG), *aberto ós catro ventos* «obert als quatre vents» 'amb forats a totes parts' (López / Soto 1995: 98)
 port. *espalbar aos quatro ventos* «esbombar als quatre vents» (DLPC; Schemann 1979: 820), *badalar / bradar aos quatro ventos* «divulgar / cridar als quatre vents» (Schemann 1979: 820).

1. Veg. l'exemple: «Diu que ja en té prou d'haver viscut entre quatre parets durant la malaltia; ara vol viatjar» (DSFF).

2. Veg. els exemples: «Malgrat la propaganda de l'acte, érem només quatre gats» (DSFF); «La conferencia fue un fracaso total. Había cuatro gatos en el salón de actos» (Buitrago 2005: 351).

Com resulta obvi, aquesta expressió i, per tant, el valor simbòlic del numeral es relaciona amb *els quatre vents* en el sentit dels ‘quatre punts cardinals’, o bé, ‘nom donat al conjunt format pels punts cardinals nord, sud, est i oest’ (DIEC; DSFF). Per conseqüència, també hi és com a primer significat el valor de ‘quatre entitats’, és a dir, de ‘tres més un’.

Per seguir en aquesta línia de discernir el significat simbòlic d’altres aparicions, mirem breument uns exemples amb el numeral Dos. Les comparacions fraseològiques següents expressen en diverses llengües el significat d’‘assemblar-se força’ o ‘ésser idèntiques’ dues o més persones o coses (Dobrovól’skiĭ 1997: 117-124):

- (6) angl. *be like two peas in a pod* «ésser com dos pèsols en la beina» (Cambridge Dictionary of Idioms)
 fr. (*se*) *ressembler comme deux gouttes d’eau* o *deux œufs* «assemblar-se com dues gotes d’aigua o dos ous» (TLF)
 es. (*parecerse*) *como dos gotas de agua* «assemblar-se com dues gotes d’aigua» (DUE)
 cat. *semblar dues gotes d’aigua* o *com dues gotes d’aigua* (DSFF)
 gall. *ser como dúas gotas de auga* o *parecerse como dúas gotas de auga* «ésser o assemblar-se com dues gotes d’aigua» (Google)
 port. *ser como duas gotas de água* «ésser com dues gotes d’aigua» (DLPC) o *ser como dois dedos da mesma mão* «ésser com dos dits de la mateixa mà» (DLPC), *parecerse como duas gotas de água* «assemblar-se com dues gotes d’aigua» (Schemann 1979: 346).

Segons la concepció exposada, totes aquestes expressions serien metàfores. Per entendre-les, l’usuari activaria el saber sobre els pèsols, l’aigua, els ous o els dits, la identificació dels quals entre una multitud de la mateixa classe resulta quasi impossible i, per consegüent, implica el concepte de la identitat.

En canvi, el numeral Dos cobreix el significat de ‘discorda’ o ‘dividit’ en les frases fetes que designen persones ‘indecises’ o que actuen amb ‘hipocresia’:

- (7) es. *nadar (estar) entre dos aguas* «nedar entre dues aigües» (DUE)
 cat. *nedar entre dues aigües* (DSFF)
 gall. *nadar entre dúas augas* «nedar entre dues aigües» (DXL; López / Soto 1995: 130), *estar entre dúas augas* «estar entre dues aigües» o *estarse entre dúas* «estar-se entre dues» ‘dubtar’ (López / Soto 1995: 130)
 port. *navegar em duas águas* «navegar en dues aigües» (DLPC); *navegar em [entre] duas águas* «navegar en [entre] dues aigües» (Schemann 1979: 9).

Aquestes frases, però, ens fan veure un problema de delimitació. Si prenem les expressions donant-los el sentit de ‘nedar entre dos corrents d’aigües’ i pensem realment només en dos partits, tendències, opinions, etc.,³ el

3. Cf. les definicions que presenta el DSFF: «mantenir-se entre *dues* tendències / saber mantenir-se entre *dos* partits, opinions, etc. / obrar hàbilment, sense deixar-se emportar o dominar ni per un partit ni per l’altre / estar indecís; obrar de *dues* maneres a fi d’aconcentrar dues classes oposades de persones (R-M, IEC, EC, A-M)» (les cursives són nostres).

numeral es redueix al seu valor numèric, i agafa en el conjunt de la frase una interpretació metafòrica. Per això, hem de subratllar que no sempre podem distingir clarament entre el sentit metafòric i el valor simbòlic. Sovint seran possibles les dues interpretacions.

3. SÍMBOL CULTURAL I SÍMBOL LINGÜÍSTIC

Fets aquests aclariments, cal afegir-hi la diferenciació entre símbols culturals i símbols lingüístics, diferenciació pertinent i imprescindible en el marc de la semiòtica cultural en el qual es mouen els dos autors citats. En aquest sentit, els símbols culturals són:

entitats materials que existeixen en el món real amb funció pròpia i que, a més, tenen una altra funció secundària, interpretada per la comunitat cultural a la qual pertanyen com a element signficatiu en el 'text' que la cultura respectiva o una part d'aquesta estableix (Dobrovól'skij i Piirainen 1997: 56; la traducció és nostra).

Tal i com hem esmentat anteriorment, els símbols lingüístics, en canvi, són elements del llenguatge natural que posseeixen un primer significat i que reben en determinats contextos, com el de la frase feta, una segona funció, simbòlica (Dobrovól'skij i Piirainen 1997: 60).

D'altra part, Dobrovól'skij i Piirainen proposen diferenciar entre símbols culturals forts i símbols culturals febles (1997: 56-60). Els primers serien generalment coneguts, com, per exemple, la CREU a les cultures de tradició cristiana com a símbol de l'església, el cristianisme o la mort. Aquests símbols solen constituir una minoria. Els segons, és a dir, els símbols culturals febles, es fonamenten, en general, en coneixements especialitzats o d'experts i, per tant, no resulten familiars a la majoria de la comunitat cultural. Tal seria el cas d'un signe com el PEIX com a símbol del 'primer cristianisme'.

Aquesta diferenciació entre símbol cultural i símbol lingüístic permet establir correlacions entre tots dos tipus. Per exemple, el COLOM constitueix un símbol cultural fort, però no hi ha cap frase feta que documenti el significat de 'pau' relacionat amb aquest animal. Un símbol per excel·lència, però, el presentaria el cas en què coincidís un símbol cultural fort amb un símbol lingüístic, és a dir, una representació en el llenguatge. Un bon exemple n'és el color NEGRE (símbol cultural fort) i el significat de 'pessimista' o 'desesperançat' (símbol lingüístic) que es representa en expressions com ara cat. *veure-ho negre* o *veure's negre* (DSFF).

Com veiem, hem de comparar els fets lingüístics amb els fets culturals documentats per trobar aquest tipus de símbol i distingir-lo dels altres fenòmens.

4. VARIABILITAT DE NUMERAL

Un altre problema que hem de mencionar succintament el constitueix la variació del numeral, fenomen que ja s'ha analitzat en la recerca fraseològica, però que, al nostre parer, queda sense resoldre de cara a la representació lexicogràfica.

En el cas dels numerals, queda patent que n'hi ha alguns, en particular els més baixos, que presenten concurrència en determinats esquemes fraseològics (García-Page 2000: 198). Això vol dir que existeixen caselles buides amb una sèrie més o menys extensa d'elements, com, per exemple, *amb — esgarrapades* (*amb una esgarrapada, amb dues esgarrapades, amb quatre esgarrapades*; 'de pressa', DSFF).

Els diccionaris sovint les registren com a simples variants, encara que, al nostre parer, es podrien detectar usos preferents segons les llengües estudiades, el dialecte o altres elements de la variació lingüística. Les variants que presenten algunes frases fetes, a més, augmenten si consultem corpus lingüístics (per exemple, hem documentat *dar cuatro pasos* en el CREA) o diccionaris creats pels usuaris mateixos (port. *em quatro penades* es documenta en el DAC, mentre que els diccionaris només registren *em uma penada* o *em duas penadas*).

Com que només una enquesta o estudis semblants entre els usuaris de cada llengua ens podrien treure de dubtes, indiquem les variants en aquell numeral que als diccionaris serveix de lema i marquem de segona opció alguna de les variants que posteriorment indiquen.⁴

5. EL VALOR SIMBÒLIC DE LES FRASES FETES AMB EL NUMERAL DOS

A continuació presentarem, en forma de taula, els valors simbòlics que hem delimitat seguint les propostes de Dobrovol'skij i Piirainen (1997: 304-319). La primera columna mostra els valors detectats en les llengües romàniques analitzades en aquest estudi, concretades en la segona columna. La tercera columna recull els resultats que obtenen Dobrovol'skij i Piirainen (1997) a partir de l'anàlisi de les expressions fixades amb el numeral Dos en les sis llengües indicades anteriorment (alemany, anglès, finlandès, japonès, neerlandès i rus) i el dialecte del Westmünsterland.

1 'discorde'	(totes les llengües)
1.1 'dilema'	fr., es., cat., gall., port.
1.2 'hipocresia'	fr., es., cat., gall., port.

4. Per exemple, el DUE remet de «Cuatro palabras. Dos palabras.» a «Dos palabras. Escrito o explicación breve. ≈ Cuatro [o unas] palabras.»

1.3 'divergència de criteris'	fr., es., cat., gall., port.	
2 'insignificant'		(totes les llengües)
2.1 'usat'	fr., es., cat., gall., port.	
2.2 'postergat'	fr., es., cat., gall., port.	
3 'molt'		(rus)
3.1 'repetides vegades'	fr., es., cat., gall., port.	
3.2 'ràpid'	fr., es., cat., gall., port.	
4 'poc'		(wml., angl., rus, fin., jap.)
4.1 'poc'	fr., es., cat., gall., port.	
4.2 'prop'	fr., es., cat., gall., port.	
4.3 'breu'	fr., es., cat., gall., port.	
4.4 'amb agressivitat'	es.	
4.4 'mancat de'	fr., es., cat.	
5 'numeral qualsevol'	—	(jap.; Dobrovol'skij i Piirainen 1997: 319)

5.1. El primer valor de '**desavingut**', '**discorde**' o '**dividit**' es veu àmpliament representat en les llengües estudiades, de tal forma que convé diferenciar diverses subaccepcions:

5.1.1. Indiquen '**dilema**', '**dificultat**', etc. les expressions que es refereixen a un argument o recurs que pot produir un efecte contrari a l'esperat:

- (8) es. *arma de dos filos*, *arma de doble filo* «arma de dos talls, arma de doble tall» (DUE) o *espada de dos filos* «espasa de dos talls» (DRAE)
 cat. *arma de dos talls*, *arma de doble tall* (DSFF)
 gall. *arma de dous fíos* o *arma de dous gumes* «arma de dos talls» (DCG; DRAG)
 port. *ser arma de dois gumes* «ésser arma de dos talls» (DLPC).⁵

5.1.2. Una altra accepció que abraça major quantitat de frases fetes és la que indica una manera d'actuar amb '**hipocresia**', com en les ja citades expressions de *nedar entre dues aigües* i semblants:

- (9) cat. *home de dos vents* o *fer, tenir dues cares* (DSFF).

En aquest grup, hi situem també les expressions formades amb l'ordinal que descriuen una 'intenció dissimulada, generalment malèvola':

- (10) cat. *amb segones intencions* o *amb segones de canvi* (DSFF).

El significat de 'hipocresia' es detecta també en les frases fetes amb multiplicatiu que expressen «afavorir veladament els contraris» (DIEC; DSFF):

- (11) cat. *fer el doble joc* (DSFF).

5. Per raons d'espai, ens limitarem, a continuació, a indicar només l'exemple català. Una versió completa del nostre estudi es publicarà a la *Zeitschrift für romanische Philologie*.

5.1.3. El valor de ‘desavingut’, ‘discorde’ o ‘dividit’ es mostra en una tercera accepció, la de ‘**aplicar criteris diferents a la mateixa situació, etc.**’ i només es veu documentat en una frase feta en les diferents llengües:

- (12) cat. *(fer servir) dos pesos (i) dues mesures* (Google).

5.2. Com aquest primer valor que s’oposa implícitament a ‘unànim’, ‘unit’ i ‘avingut’ i, per tant, al numeral UN, el segon, és a dir, el de ‘**insignificant**’, deriva també de la comparació amb aquest numeral que designa el primer en una sèrie de coses o el més important i millor (Dobrovolskij i Piirainen 1997: 308).

5.2.1. Es documenta en frases fetes formades per l’ordinal que podríem qualificar d’internacionals, ja que es coneixen en moltes llengües:

- (13) fr. *de seconde main* «de segona mà» (TLF)
 al. *aus zweiter Hand* «de segona mà»
 ingl. *second hand* «segona mà»
 rus *из вторых рук* (iz vtorych ruk) «de segones mans».

No hi ha dubte que aquestes frases amb el significat de ‘d’ocasió’ o ‘usat’ es troben també en les llengües iberoromàniques:

- (14) es. *de segunda mano* (con *comprar, adquirir* o verbos semejantes) (DUE)
 cat. *de segona mà* (DSFF)
 gall. *de segunda man* «de segona mà» (DCG)
 port. *em segunda mão* «de segona mà» (DLPC).

La connotació pejorativa es dona en moltes expressions que poden variar de llengua en llengua sense que hi canviï el valor simbòlic. Així, per exemple, el japonès disposa de l’expressió *niban senji*, que vol dir ‘bullir el te per segona vegada’, acte amb el qual en disminueix considerablement la qualitat. La frase serveix per designar alguna imitació o algun fet sense originalitat (Dobrovolskij i Piirainen 1997: 310).

5.2.2. Cal afegir-hi tota una sèrie de frases amb ordinal que solen indicar ‘**un lloc posterior**’, ‘**de qualitat inferior**’ o ‘**postergat**’:

- (15) cat. *en segon terme* (DSFF), *de segon ordre* (Google) i *de segona categoria, de segona* (sin. *de segona fila*; DSFF).

Incorporem en aquest grup la següent expressió, que no es documenta ni en galleg ni en portuguès:

- (16) cat. *ésser plat de segona taula* ‘ésser tingut com de segona categoria’ o *ésser un segon plat* (DSFF).

Segons el que explica el *DRAE*, la *media* o *segunda mesa* era: «la redonda que, a precio más reducido que el de la principal, solía haber en algunas fondas o casas de comidas». Sembla, però, que aquesta motivació històrica s'hagi perdut en la consciència del parlant actual, amb la qual cosa no podrà actualitzar l'escena cognitiva respectiva.

5.3. Un tercer valor simbòlic seria el de **'molt', 'sovint', 'repetides vegades'** que es registra en les llengües iberoromàniques malgrat algunes diferències. Igual que en el cas anterior, es constitueix a partir del numeral UN, és a dir, 'més d'un' i, per tant, 'molts' (Dobrovolskij i Piirainen 1997: 310).

5.3.1. S'hi situen les diferents expressions que diuen 'apressar-se a fer alguna cosa' o, al contrari, 'amb reflexió':

(17) cat. *no fer-se dir dues vegades* (DSFF) o (*sense*) *pensar-s'hi dues vegades* (DSFF).

Podríem parafrasejar aquestes expressions dient 'sense pensar-hi gaire' o 'pensar-hi detingudament' o **'repetides vegades'** per explicitar millor el valor simbòlic que expressa el numeral.

5.3.2. Amb el sentit d'**'amb molta freqüència'** o **'amb molta rapidesa'** es poden interpretar, dotades del valor de 'molt', les conegudes expressions que ofereixen algunes variants en les llengües romàniques estudiades:

(18) cat. *cada dos per tres* (DSFF) i *en un dos per tres* (DSFF), *amb dues esgarrapades* 'de pressa', 'precipitadament', 'en un instant', *amb dues grapades* 'en un instant' (Hiperdiccionari).⁶

Per al gallec, però, hem trobat la següent entrada que ofereix el *DCG* i que fa pensar que no conegui aquesta expressió:

En dos patadas: nun amén, nun santiamén, nun abrir e cerrar de ollos, nun decir Xesús, nun ai, nun tris. Quedaos a cenar que preparo la cena en dos patadas. Quedade a cear que preparo a cea nun amén (*DCG*).

El *DBUEP*, en canvi, ofereix dues expressions equivalents en portuguès que contenen el numeral Dos:

en dos patadas infor., em dois tempos, em dois segundos: *no tenemos nada para comer, pero en dos patadas preparamos la comida*=*não temos nada para comer, mas em dois tempos preparamos a comida* (*DBUEP*).

6. Veg. 6.1.2. Sembla que l'ús del numeral QUATRE és més freqüent.

5.4. Al valor de ‘molt’, s’hi oposa el de ‘**poc**’ que se sobreposa, en part, amb el d’‘insignificant’ i es documenta de tal forma en les llengües iberoromàniques estudiades que convé distingir entre les accepcions següents.

5.4.1. Signifiquen ‘**poc**’ pròpiament dit les expressions formades amb *dos dits de* que es poden combinar, com, per exemple, en portuguès, amb entitats concretes o abstractes:

- (19) port. *dois dedos de vinbo* «dos dits de vi» (Simões 1936: 54), *dois dedos de latim* «dos dits de llatí» (Simões 1936: 54 i 93) i *dois dedos de frontal* «dos dits de front» (Simões 1936: 55).

En les frases següents el significat de ‘poc’ s’associa a l’ús de metàfores que indiquen ‘intelligència’ per indicar, com més ni menys, ‘ésser molt curt d’enteniment’ (DSFF) o ‘tenir poca intelligència’ (DLPC).

- (20) cat. *no tenir dos dits de front, de seny, d’enteniment* (DSFF) i *no veure-hi dos dits de lluny* (DSFF).

A més, en català es coneix *afogar-se en dos dits d’aigua* (DSFF), frase que correspon en es. a *abogarse en un vaso de agua, en poca agua* ‘agobiarse por poco’ (DRAE; DFEA), gall. *afogarse en pouca auga* (DXL) o *afogar en pouca auga* (Álvarez de la Granja 2003: 229) i en port. *afogar-se em pouca água* (DLPC). Veiem així que aquestes llengües no fan servir el numeral Dos.

Les frases formades amb *dos dits* són molt similars a unes altres amb components com ara *dos duros* o *dos cuartos*, en castellà, és a dir, «[u]na cantidad insignificante de dinero» (DFEA), encara que s’utilitza també el numeral QUATRE (cf. DFEA). En català, es registra *no donar-ne dos duros de* que significa ‘no donar valor a una persona o cosa’ (DSFF), frase que en castellà es coneix més aviat amb el numeral UN (*no dar un duro*; DFEA).

5.4.2. Una altra accepció seria la de ‘**prop**’ o ‘**a poca distància**’:

- (21) cat. *a dos dits de* (DSFF) i *a dos pams de* (DSFF).

5.4.3. Com en la frase feta russa, *в двух словах* (v dvuch slovach) «en dues paraules» (Dobrovol’skij i Piirainen 1997: 318), el numeral Dos adquireix en castellà el valor de ‘**breu**’ o ‘**succint**’: es. *dos palabras* (DUE), si bé es coneix també l’ús del numeral QUATRE (més freqüent, segons les fonts lexicogràfiques).

Per al català es registren *no fer dos mots* ‘no posar cap objecció’ o ‘consentir’ (DSFF) i *fer dos quartos* ‘donar una notícia succinta’ (DSFF), potser també més restringits (dialectalment quant a la primera) que altres expressions, o menys freqüents (per exemple, *fer cinc cèntims* quant a la segona expressió).

5.4.4. Com un valor feblement representat cal indicar ‘**amb agressivitat**’, que figura amb més claredat en les expressions amb numeral QUATRE (v. 6.2.3), i es documenta relatiu al numeral DOS només en castellà: *decir, soltar, plantar dos frescas* «decir algo descarado e insolente» (DFEA; *Culturitalia*).

5.4.5. Finalment, aquest valor pot tenir el tret de ‘**mancat de**’ en expressions com en castellà (*estar a dos velas* «estar a dues espelmes» (DUE; DRAE), cat. *no tenir dos diners per a fer cantar un cec* (DSFF), que indiquen la falta de recursos econòmics. Aquesta última té equivalent en gallec, que fa servir, però, el numeral UN: *non ter un carto para mandar cantar un cego* ‘ésser pobre’ (López / Soto 1995: 156).

5.5. Símbol cultural

Quant al valor simbòlic del numeral DOS, cal fer èmfasi en el fet que es defineix en relació amb el numeral UN. Comparat amb aquest i amb els valors d’unitat i perfecció que posseeix, el DOS simbolitza l’ambivalència, ambigüïtat, polaritat i divisió. Tal i com afirmen Dobrovol’skij i Piraiinen (1997: 319), el principi de dualitat sembla universal i s’expressa en oposicions com ara: clar – obscur, bo – dolent, masculí – femení, actiu – passiu, o en l’ordenació de l’espai i del temps: dalt – baix, esquerra – dreta, cel – terra, dia – nit, estiu – hivern, etc.

En el sentit de la manca de perfecció comparat amb l’UN, el DOS té una clara connotació negativa, de discòrdia, manca d’harmonia i del mal (Dobrovol’skij i Piraiinen 1997: 319). Com a numeral que segueix l’UN, encarna el sentit de postergació i de posposició relatiu a altres valors de més importància, cosa que es pot comprovar amb molts aspectes de la vida quotidiana (Dobrovol’skij i Piraiinen 1997: 319).

Contràriament, el DOS pot fer de complementari agafant un valor summament positiu de superar la divisió mitjançant el diàleg, l’equilibri i la comunitat (Dobrovol’skij i Piraiinen 1997: 320). En els fons de saviesa popular, hi ha diverses dites que confirmen aquest sentit, com ara *Els similars es rebutgen, els contraris s’atrauen* o com *la meva mitja taronja* o *la meva meitat*, amb què es fa referència al company o companya sentimentals (DSFF).

Aquests dos valors aparentment contraris que acabem de mencionar es reflecteixen en moltes religions, mites, contes i rondalles. El principi de la unitat en la dualitat que en grec es coneix com *ιερός γάμος* «hieros gamos» (matrimoni sagrat, unió sagrada) es mostra en les més diverses cosmogonies, des de la Bíblia (Adam i Eva, Caïm i Abel, etc.), l’exegesi i l’art cristià fins a les rondalles, com, per exemple, *Toni i Guida*, en la versió de Carles Riba de la rondalla dels germans Grimm (*Hänsel und Gretel*). En les filosofies i religions orientals, s’ac-

centua el principi de la unitat en la dualitat, per exemple, en els contraris Yin i Yang de la filosofia antiga xinesa (Dobrovol'skij i Piirainen 1997: 320).

6. EL VALOR SIMBÒLIC DE LES FRASES FETES AMB EL NUMERAL QUATRE

A diferència del numeral Dos, les representacions del qual coincideixen en molts aspectes entre els idiomes analitzats per Dobrovol'skij i Piirainen en el llibre *Símbols i llenguatge* (1997) i les llengües iberoromàniques, veurem que el numeral QUATRE es comporta de manera completament diferent, com els mateixos autors demostren investigant el cas del francès (1997: 338; 2005: 291-299). De l'anàlisi de Dobrovol'skij i Piirainen es desprèn per a l'alemany, l'anglès, el finlandès, el neerlandès, el rus i el dialecte del Westmünsterland un únic valor simbòlic, el de **'molt'**, de manera que l'ús del numeral resulta força limitat, per diverses raons, com ara la proscripció, en xinès i japonès, perquè és considerat de mala sort (1997: 338).

En l'anàlisi que presenten Dobrovol'skij i Piirainen en el llibre *Llenguatge figuratiu* (2005), distingeixen entre tres valors simbòlics representats en francès: a) **'molt'** (per exemple, *couper les cheveux / un cheveu en quatre* «tallar els cabells / el cabell en quatre» 'primfilar'); b) **'intens'** (per exemple, *dire à quelqu'un ses quatre vérités* «dir a algú les seves quatre veritats» 'cantar les veritats a algú'), i c) **'poc'** (per exemple, *à quatre pas d'ici* «a quatre passes d'aquí» 'prop d'aquí'; 2005, 296-298).

La taula següent resumeix els valors simbòlics detectats en aquest estudi i els compara amb les dades de Dobrovol'skij i Piirainen (1997; 2005):

1 'molt'		fr. (2005) (al., wml., fin., angl., jap., nl.; 1997)
1.1 'en excés'	fr., es., cat., (port.)	
1.2 'ràpid'	fr., cat., (gall.)	
1.3 'totalitat'	fr., es., cat., gall., port.	
1.4 'tot arreu'	fr., es., cat., gall., port.	
1.5 'intensitat'	fr., es., cat., port.	fr. (2005)
2 'poc'		fr. (2005)
2.1 'poc', 'breu'	fr., es., cat., (gall.), (port.)	(no es documenta; 1997)
2.2 'prop'	fr., cat.	
2.3 'amb agressivitat'	es., cat. (gall.)	
2.4. 'mancat de'	es.	

6.1. A continuació, examinarem el valor simbòlic de **'molt'**:

6.1.1. Si la descripció lexicogràfica no enganya, el castellà i el portuguès posseeixen poques expressions amb el numeral QUATRE en l'accepció de *'molt'* o *'en excés'*, ben al contrari del català, que se situa en la línia del francès i de l'italià (cf. Tanase 1997: 198), i mostra un ús més elevat d'aquest numeral:

- (22) cat. *més de quatre* ‘molts’ (Tanase), (*menjar, xerrar*) *per quatre* ‘(menjar, parlar) molt’ (DSFF), *menjar en quatre bocinades* ‘menjar de pressa’ o *amb quatre queixalades* ‘menjar ràpidament’ (DFSS), *mirar amb quatre ulls* ‘examinar amb molta atenció’ (DSFF).

6.1.2. ‘Amb molta rapidesa’:

- (23) cat. *anar de quatre(s)* ‘anar ràpid’ (DSFF), *amb quatre gambades* ‘en molt poc temps’, *amb quatre passes* ‘en molt poc temps’ (DFSS), *amb quatre esgarrapades* ‘de pressa’, ‘precipitadament’, ‘en un instant’, *amb quatre grapades* ‘en un instant’ (Hiperdicionari).

Si comparem les frases fetes en les quals el numeral expressa ‘amb molta rapidesa’, veiem que QUATRE en català correspon a l’ús del numeral Dos en altres llengües (es. *comer en dos bocados, en dos patadas*, etc.) o en la mateixa llengua (cat. *menjar a dos queixos*; DSFF, Hiperdicionari).

L’alternança també es pot donar amb el numeral UN. Tant el DSFF com l’Hiperdicionari remetent a les variants amb UN i Dos: *amb una esgarrapada, amb dues esgarrapades* i *amb una grapada, amb dues grapades*.

Finalment, es pot donar el cas que a l’altra llengua simplement s’hauria de parafrasejar l’expressió amb numeral. El gallec *andar a catro pés* «anar a quatre peus» (López / Soto 1995: 98) té una estructura semblant, és a dir, seria un «fals amic» del castellà *ir a cuatro patas* o català *anar de quatre grapes* ‘anar amb peus i mans pel terra’ perquè significa ‘anar ràpid’.

6.1.3. Un tercer valor és el de la ‘totalitat’, que s’expressa en castellà, gallec i portuguès, encara que s’utilitza també en el sentit no figurat com, per exemple, en castellà:

- (24) es. *por los cuatro costados* (DUE): «este producto es español por los cuatro costados» (DUE); «arder por los cuatro costados» (CULTURITALIA).

En català, la locució *ésser ase de tots quatre quarts* significa ‘completament ignorant’ (DFSS), si bé no és d’ús general, com tampoc no ho és *amb tots els quatre quarts* ‘totalment’ (DFSS).

6.1.4. Com ja hem comentat en l’apartat 2, el numeral QUATRE adquireix també el valor simbòlic de ‘tot arreu’ o ‘a totes les direccions’ (per exemple, *als quatre vents*).

6.1.5. Un altre valor simbòlic és la ‘intensitat’, que sol expressar-se en francès mitjançant la fórmula *en o à quatre*, fet que Tanase sembla interpretar en el sentit d’‘esquarterar’ o ‘espedaçar’, per la qual cosa s’explicaria el tret de ‘violent’ o ‘amb força’. Amb l’excepció del portuguès *o diabo a quatro* («el diable a qua-

re»; *DLPC*; Simões 1936: 31; Schemann 1979: 233), les locucions franceses incades per Tanase (1997: 199) no tenen equivalent en les altres llengües.

Al nostre parer, hi ha certa semblança amb la locució castellana (amb ordinal) *poner las peras a(l) cuarto* (també amb *ocho*) ‘reprendre severament’ (*DRAE*; *DUE*; *DFEA*) i la catalana *posar les peres a quatre* ‘fer entrar a raó, castigant’ (*DFSS*).

6.2. El valor simbòlic de ‘**poc**’ registra tota una sèrie de frases fetes en català i castellà, mentre que el gallec el coneix en menor grau i el portuguès sembla desconèixer aquesta accepció, si donem fe a la documentació lexicogràfica. Tanase, per exemple, no aporta cap exemple amb el numeral *QUATRE* per al portuguès (1997: 485-487), malgrat que l’ús d’algunes frases es comprova en no poques pàgines del cercador Google.

6.2.1. A continuació, segueixen les expressions amb el sentit de ‘**poc**’ o ‘**breu**’ que hem pogut documentar en català:

- (25) cat. *de o per quatre xavos* ‘cosa de poc valor, barata’ (*DSFF*), *amb quatre pinzellades o en quatre ratlles*» ‘amb brevetat’ (*DSFF*), *(dir, escriure) quatre mots (de lletra)* ‘breument’ (*DSFF*), *quatre mots, paraules* ‘breument’ (*DSFF*), *de quatre dies* ‘efímer’, ‘recent’ (*DSFF*), *quatre gats* ‘poques persones’ (*DSFF*), *de fa quatre dies* ‘des de fa poc de temps’, ‘recent’ (*DSFF*), *donar quatre punts* ‘cosir’, ‘unir amb punts’ (*Hiperdiccionari*; *DSFF*), *fer quatre passes* ‘passejar’, ‘caminar una mica’ (*DCVB*; *DSFF*), *quatre i el caporal* ‘poca quantitat de militars’, ‘poca gent’.⁷

Segons la recerca realitzada, les expressions amb el numeral *QUATRE* no són freqüents ni en gallec ni en portuguès (per exemple, el *DPC* registra: *anar a quatre passes = ir a dar uma volta* «anar a donar una volta»; *escriure (o fer) quatre ratlles = escrever duas palavras*) i sembla que formen més aviat calcs formats i incorporats a les dues llengües seguint el model del castellà.

Com indiquen els contextos que aporten els diccionaris, en comptes de *quatre gotes*, per exemple, s’utilitza l’indeterminat o un altre numeral (*DRAG-Xunta*, *DLPC*, *DBUEP*; per exemple: *Empezan a caer unhas gotas*. «Comencen a caure quatre gotes.»; *DRAG-Xunta*).

L’expressió tan popular en castellà i català de *quatre gats* per indicar ‘poca gent’, s’expressa en portuguès amb *gatos-pingados* o, fent servir un numeral, *meia dúzia de gatos-pingados* (cf. *DBUEP*):

7. «Quan jo, com President [...], visitem a una alta autoritat del nostre País o de l’Estat [...], i ens pregunten a qui representem, si responguéssim que som quatre i el caporal, ni ens obririen la porta. Però quan diem que al darrera tenim 469 Casals i Entitats, representant a unes 380.000 persones grans catalanes, sí que ens obren la porta, [...]» <http://www.gentgran.org/fatec/assemblea-2005/discurs-president.htm>, <28-7-2006 17:59>.

gato-pingado [...] 3. *Us. pl.* Cada uma das pessoas que se encontram num local, comparecem a uma reunião, assistem a um espectáculo, formam um agrupamento..., quando em número muito reduzido. *Na plateia, havia meia dúzia de gatos-pingados.*
4. *Fam.* Pessoa insignificante. Pl. gatos-pingados (DLPC).

Sembla que aquesta distribució del numeral QUATRE assenyala realment una diferència, si no una divisió, entre les llengües iberoromàniques.

6.2.2. El valor de **'prop'**, ja registrat per al numeral Dos, té una representació molt feble que, de fet, només està documentada en català: *a quatre passes de 'molt a prop de' (DSFF)*, on competeix amb expressions com ara *a dos pams de* o *a dos dits de*.

6.2.3. Un sentit una mica diferent del que acabem de descriure l'indiquen les expressions en què el numeral QUATRE només significa **'amb agressivitat'** i que descriuen una acció, sovint desagradable per als interlocutors, efectuada 'de net a net' i, en ocasions, 'amb vehemència' com pot ser l'acte de 'reprendre'. A diferència del portuguès i el francès, hem registrat les locucions que documenten aquest valor només en castellà, català i gallec.

- (26) *cat. dir quatre berlandines* 'dir obertament el que es pensa', 'retreure' (DSFF), *dir quatre mots* 'dir el que es pensa' (DSFF), *tenir quatre paraules* 'discutir' (DSFF), *dir els quatre mots de la veritat* 'dir la veritat sense encobrir res' (DSFF), *dir quatre coses ben dites* 'retreure' (DSFF), *dir o engegar quatre fàstics* 'renyar', 'retreure' (DSFF); *engegar quatre crits* 'renyar', 'reprendre a crits' (DSFF).

La possibilitat d'utilitzar les locucions amb un altre numeral, com en el cas de *decir una fresca*, *decir dos frescas* i *decir tres frescas*, d'una banda, i la d'ometre qualsevol numeral com, per exemple, en *decir las verdades*, de l'altra, no permet atribuir al numeral, al meu parer, valors com el de 'totalitat' o 'intensitat'. Segons que admet Tanase analitzant les estructures concretes:

[...] l'absència de referent concret fa difícil la reconstrucció d'un valor semàntic relatiu al numeral (en termes de comparació reduït a 'poc', 'molt', 'massa' o 'totalitat'); els recursos morfosintàctics, en particular l'article definit, «totalitzador», *els/les* són els que sostenen el sentit del numeral (1997: 203; la traducció és nostra).

6.2.4. Com en el cas del numeral Dos, el valor de 'poc' es pot realitzar també en el sentit de **'mancat de'**, si bé només n'hem registrat una locució en castellà: *estar a la cuarta pregunta (DUE)*. Aquest ús del numeral contrasta amb el gallec, en què es fa servir el numeral CINC: *andar á quinta pregunta* «andar a la quinta pregunta» 'ésser pobre' (López / Soto 1995: 154).

6.3. Símbol cultural

Segons els estudis que indiquen Dobovol'skij i Piraiinen, a l'època indoeuropea el QUATRE ocupava un lloc molt important en la simbologia dels pobles, més important que el TRES no hi està ocupant ara (1997: 336). El QUATRE se sol relacionar amb l'estructuració del temps (estacions de l'any, fases lunars, etc.) i de l'espai: les quatre extremitats del cos humà, la casa o l'habitació, els punts cardinals, etc. (Dobovol'skij i Piraiinen 1997: 337).

Aquest últim aspecte que ens resulta familiar als europeus no ho és a l'Est asiàtic, on coneixen cinc punts cardinals (Xina) o, amb els punts secundaris, vuit (Japó). El budisme compta amb cinc elements (terra, aigua, foc, aire i buidor). D'aquesta manera, hem de constatar que en comptes del numeral QUATRE hi cobren més protagonisme el CINC o el VUIT (Dobovol'skij i Piraiinen 1997: 337), i no només això: el QUATRE, a més a més, hi és tabú (sobretot, al Japó; Dobovol'skij i Piraiinen 1997: 338). El seu significat correspon, ni més ni menys, al numeral TRETZE en moltes cultures occidentals.

7. EL VALOR SIMBÒLIC DE LES FRASES FETES AMB EL NUMERAL VUIT

Com era d'esperar, els valors simbòlics que es poden establir per als numerals més grans es redueixen sensiblement, a més de guardar una relació més estreta amb el valor numèric real o atribuït a alguna cosa.

Dobovol'skij i Piraiinen indiquen un valor preeminent, que és el de 'molt', documentat en rus, finlandès i sobretot japonès, i un altre de 'numeral qualsevol' que només es dóna en japonès (1997, 364-366; 2005: 299-307).

1 'molt'	es.	jap., (rus), (fin.)
2 'sense valor'	cat.	(no es documenta)
3 'intensitat'	es.	(no es documenta)
4 'numeral qualsevol'	—	jap.

7.1. Quant al primer valor, potser es podria interpretar l'expressió castellana *más chulo que un ocho* «més pinxo que un vuit» 'molt pinxo' (DUE) o «molt arrogant, deseixit o presumit» (DRAE) en el sentit de 'molt' (veg. Buitrago 2005: 462).

7.2. El significat de 'sense valor' o 'fals' es detecta en l'expressió catalana:

vuits i nous (o **vuits i nous i cartes que no lliguen**) *fig* Expressió usada per a qualificar d'inconsistent allò que diu una altra persona. *No em vinguis amb romanços: això que m'expliques són vuits i nous* (GDLC).

Com explica el DCVB, també en aquest cas es justifica originàriament per referència a una entitat concreta, és a dir, el joc de cartes:

Vuits i nous. Les cartes marcades amb els nombres 8 i 9, que en certs jocs no s'usen o no tenen valor; fig., coses falses, o mancades de valor o de solidesa.

En les altres llengües estudiades no existeix cap expressió equivalent amb numeral (veg. es. *cuentos*, *cuentos chinos*, en l'*Hiperdiccionari*).

7.3. El tercer valor simbòlic deriva d'una variant de *poner las peras a(l) cuarto* que es formaria amb *ocho* i, per tant, indicaria '**intensitat**' (cf. 6.1.5 QUATRE).

7.4. *Símbol cultural*

En les cultures europees, el VUIT té més aviat un valor simbòlic poc pronunciat. No juga un paper gaire important en les rondalles o mites, encara que en la Bíblia hi té el valor de la conclusió de la creació (*el vuitè dia*) i, en l'Edat Mitjana, aquest valor del començament i la renovació es reflecteix en l'octàgon de les piles baptismals.

Com ja hem vist, a l'Est asiàtic, en canvi, el VUIT hi cobra protagonisme. Segons la cosmogonia japonesa, el Japó s'entén com a «imperi de vuit illes» (Dobovol'skij i Piirainen 1997: 367), i, en general, és un numeral diví. En el budisme, això es reflecteix en els vuit braços de Buda, però també altres entitats o conceptes que apareixen dividits o imaginats en vuit parts (Dobovol'skij i Piirainen 1997: 368; 2005: 301-304).

8. EL VALOR SIMBÒLIC DE LES FRASES FETES AMB EL NUMERAL NOU

1 ' molt '	es., port.	angl., rus, fin. (Dobovol'skij i Piirainen 1997: 369-372)
2 ' sense valor '	cat.	(no es documenta)
3 ' poc '	—	(wml.), (angl.) (Dobovol'skij i Piirainen 1997: 372)

8.1. Els valors simbòlics de NOU semblen igual de reduïts en les llengües estudiades que els del numeral VUIT. El valor de '**molt**' es dona en una de les expressions analitzades anteriorment, *dar* (o *echar*) *con los ochos y los nueves*, i en l'expressió portuguesa *andar a nove* «anar a nou» 'anar de pressa, anar de bòlit' (Schemann 1979: 492).

8.2. A més, el numeral indica alguna cosa **‘sense valor’**, com ja s’ha vist a partir de l’expressió *vuits i nous* (cf. 7.2).

8.3. *Símbol cultural*

En la cosmogonia germànica antiga, el numeral Nou ocupava un lloc central (Dobovol’skij i Piraiinen 1997: 373). La mitologia coneix nou mons i molts éssers fantàstics, com ara les sirenes i els nans, que solen aparèixer en grups de nou. Sembla que també en l’estructuració de l’espai i el temps el NOU feia un paper important, de tal forma que es pot admetre l’existència d’una setmana de nou dies (Dobovol’skij i Piraiinen 1997: 373).

Aquest paper prominent del NOU es documenta igualment en les tradicions i costums populars de l’Europa del Nord i Central, per exemple, en les fórmules màgiques i la medicina popular (Dobovol’skij i Piraiinen 1997: 374). En anglès es documenta en expressions com *like a cat with nine lives* ‘tenir set vides com els gats’, *to be on cloud nine* ‘ésser / estar al cel’, etc. (Dobovol’skij i Piraiinen 2005: 316).

Sembla que els mites i les tradicions populars finlandesos comparteixen aquest tret de la mitologia germànica i conserven, en les creences i els contes, la prominència del numeral NOU (Dobovol’skij i Piraiinen 1997: 374). Un bon exemple n’és l’epopeia nacional *Kalevala* (Dobovol’skij i Piraiinen 2005: 211-312). Aquest mateix fet es documenta en l’àrea cultural bàltica, per exemple en el folklore lituà (Dobovol’skij i Piraiinen 2005: 314).

Sobre les creences populars, se sobreposa més tard la simbologia del numeral bíblic SET, que és, per la seva part, d’origen semític (Dobovol’skij i Piraiinen 1997: 374). Com demostren Dobovol’skij i Piirainen (2005: 307-318), els llenguatges figuratius finlandès, lituà i anglès perpetuen l’estat anterior i no adopten el SET com a numeral rellevant (Dobovol’skij i Piraiinen 2005: 315). En altres llengües, en canvi, el lloc del NOU és ocupat pel SET encara que siguin llengües de la mateixa família lingüística, com ara l’alemany, el baix alemany, l’holandès i el suec, o d’altres famílies, com el francès i el rus (Dobovol’skij i Piraiinen 2005: 307). Segons els investigadors citats, aquest fenomen indica que el llenguatge natural no ha de canviar necessàriament al ritme dels codis culturals (Dobovol’skij i Piraiinen 2005: 317-318). A més, pot presentar un ritme diferent entre famílies de llengües i varietats lingüístiques (per exemple, dialectes).

Per finalitzar, s’ha de mencionar que el NOU és un nombre de bon auguri en la cultura xinesa, però, per raons d’homofonia, de mal auguri en la cultura japonesa, per la qual cosa en aquesta llengua quasi no es documenten frases fetes amb aquest numeral (Dobovol’skij i Piraiinen 1997: 375-376; 2005: 309).

9. CONCLUSIONS

Els tres primers valors que el numeral Dos representa en les frases fetes provinents del castellà, català, gallec, portuguès i francès l'afirmen com a símbol lingüístic fort. Els diferents significats de **'discord'**, **'insignificant'** i **'molt'** estan àmpliament i sovint repetidament representats en aquests grups, gràcies a la presència d'una mena de fraseologia internacional. En alguna ocasió, les diferències entre el castellà i el català, d'una banda, el gallec i el francès, de l'altra, són mínimes.

Una diversificació més elevada es dona amb el valor de **'poc'**, ja que, per un costat, augmenten les variants amb altres numerals, i, per l'altre costat, la distribució de les frases fetes entre les diverses llengües és diferent. L'única accepció àmpliament representada en totes les llengües estudiades és la de *'prop'*.

Quant a les altres accepcions, sobretot el castellà presenta variació amb el numeral QUATRE en els valors de *'poc'*, *'breu'* i *'amb agressivitat'*, mentre que aquesta variació en català es limita al valor de *'breu'*. El gallec i el portuguès tenen tendència a alternar amb el numeral UN en els valors de *'poc'* i de *'breu'*. Les accepcions menys representades són les de *'amb agressivitat'* i *'mancat de'*.

Les accepcions del valor simbòlic **'molt'** que representa el numeral QUATRE no mostren gaire homogeneïtat. Destaquen per la bona presència l'accepció de *'ràpid'* en català i la de *'intensitat'* en francès. L'accepció representada de forma equilibrada en totes les llengües estudiades és la de *'tot arreu'*.

El valor simbòlic fort que Dobrovol'skij i Piraiinen (2005) atorguen al francès és el de **'poc'** o **'breu'**, que es documenta en francès, castellà i català, per la qual cosa aquestes tres llengües ocupen un lloc singular comparat amb altres sistemes lingüístics. En gallec i portuguès s'utilitza l'indeterminat o un altre numeral o bé, com sempre, existeix la possibilitat de parafrasejar l'expressió.

En la resta de les accepcions es mostra que el català tendeix en un cas cap a les solucions que ofereix el francès (*'prop'*) i en l'altre cap a les del castellà (*'amb agressivitat'*).

Ni el numeral VUIT ni el NOU representen símbols lingüístics o culturals forts en les llengües romàniques estudiades i contrasten, per tant, amb els valors que deriven dels estudis de Dobrovol'skij i Piraiinen (1997; 2005).

JENNY BRUMME
Universitat Pompeu Fabra

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ÁLVAREZ DE LA GRANJA 2003: María Álvarez de la Granja, «As locucións verbais galegas», *Verba*, Anuario Galego de Filoloxía, Anexo 52, Universidade de Santiago de Compostela.
- BUITRAGO 2005: Alberto Buitrago, *Diccionario de dichos y frases hechas. 5000 dichos y frases hechas y 2700 variantes de los mismos*, Madrid, Espasa Calpe.
- CAMBRIDGE DICTIONARY OF IDIOMS: Cambridge Advanced Learner's Dictionary, *Phrasal Verbs*, <http://dictionary.cambridge.org>
- CORDE: *Corpus Diacrónico del Español*. Real Academia Española: <http://www.rae.es>
- CREA: *Corpus de Referencia del Español Actual*. Real Academia Española: <http://www.rae.es>
- CULTURALITALIA: Justo Fernández López, *Expresiones con los numerales*. <http://culturalitalia.uibk.ac.at/hispanoteca/Vokabular/Zahlen-Wendungen.htm>.
- DAC: *Dicionário aberto de calão e expressões idiomáticas*. <http://natura.di.uminho.pt/jjbin/dac>.
- DBUEP: Francisco Moreno / Neide Maia González (dirs.), *Diccionario bilingüe de uso español – portugués / portugués – español*, Madrid, Arco/Libros, 2003.
- DCG: Constantino García / Manuel González González (dirs.), *Diccionario castelán-galego da Real Academia Galega*, [La Corunya], Fundación Pedro Barrié de la Maza, Real Academia Galega, 2004.
- DCVB: Antoni Maria Alcover / Francesc de Borja Moll, *Diccionari català-valencià-balear*, <http://dcvb.iec.cat>
- DEA: Manuel Seco / Olimpia Andrés / Gabino Ramos, *Diccionario del español actual*. 2 vol. Madrid, Aguilar, 1999.
- DFEA: Manuel Seco / Olimpia Andrés / Gabino Ramos, *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*. Basado en el *Diccionario del español actual* de Manuel Seco, Olimpia Andrés y Gabino Ramos. Dirigido por Manuel Seco, Madrid, Aguilar, 2004.
- DIEC: *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*, Institut d'Estudis Catalans, Portal de Dades Lingüístiques, <http://pdl.iec.cat>
- DLPC: Academia das Ciências de Lisboa, *Dicionário da Língua Portuguesa Contemporânea*, 2 vols., Lisboa, Academia das Ciências de Lisboa e Editorial Verbo, 2001.
- DOBROVOL'SKIJ 1997: Dimitrij Dobrovol'skij, *Idiome im mentalen Lexikon. Ziele und Methoden der kognitivbasierten Phraseologieforschung*, Tréveris, WVT Wissenschaftlicher Verlag Trier.
- DOBROVOL'SKIJ / PIIRAINEN 1997: Dimitrij Dobrovol'skij / Elisabeth Piirainen, *Symbole in Sprache und Kultur. Studien zur Phraseologie aus kultursemiotischer Sicht*, Bochum, Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer.
- DOBROVOL'SKIJ / PIIRAINEN 2005: Dimitrij Dobrovol'skij / Elisabeth Piirainen, *Figurative Language: Cross-Cultural and Cross-Linguistic Perspectives (Current Research in the Semantics / Pragmatics Interface)*, Amsterdam, Elsevier Science Publishing Company.
- DPC: Manuel de Seabra / Vimala Devi, *Diccionari portuguès-català*. Primera reimpressió. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1989.
- DRAE: *Diccionario de la Real Academia*. Madrid, Real Academia Española: <http://www.rae.es>
- DRAG: *Diccionario da lingua galega*. Real Academia Galega, Instituto da Lingua Galega. La Corunya, Real Academia Galega; Santiago de Compostella, Instituto da Lingua Galega.
- DRAG-Xunta: Xunta de Galicia, Consellería de Educación e Ordenación Universitaria, *Diccionario da Real Academia Galega*: <http://www.edu.xunta.es/diccionarios/index.html>

- DSFF: Mª Teresa Espinal i Farré, *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Barcelona, UAB, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- DUE: María Moliner, *Diccionario de uso del español*. CD-Rom. 2^a ed. Versión 2.0 Madrid, Gredos, 2001-2002.
- DXL: *Diccionario Xerais da Lingua*, Vigo, Edicions Xerais de Galicia, 1986.
- GARCÍA-PAGE 2000: Mario García-Page Sánchez, «El numeral en las expresiones fijas», *Las lenguas de Europa. Estudios de fraseología, fraseografía y traducción*, ed. Gloria Corpas Pastor, Albolote, Comares, 197-212.
- GDLC: *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, l'enciclopèdia, <http://www.enciclopedia.cat/>
- Hiperdiccionari: Hiperdiccionari català-castellà-anglès*, dir. editorial Jesús Giralte i Radigales, Cd-rom, Versió 1.0, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1993.
- LÓPEZ / SOTO 1995: Carme López Taboada / María do Rosario Soto Arias, *Así falan os galegos: fraseoloxía da lingua galega. Aplicación didáctica*, La Coruña, GaliNova.
- PRIBERAM: Língua Portuguesa on-line. Dicionário Universal de Língua Portuguesa. Priberam Informática 2005. <http://www.priberam.pt/dlpo/dlpo.aspx>
- SCHEMANN 1979: Hans Schemann i Luiza Schemann-Dias, *Dicionário Idiomático português-alemão. As expressões idiomáticas portuguesas, o seu uso no Brasil e os seus equivalentes alemães. / Portugiesisch-deutsche Idiomatik. Die portugiesischen Idiome, ihr Gebrauch in Brasilien und ihre Entsprechungen im Deutschen*. Col. Victor J. Krahenhofer, Vera San Payo de Lemos, Walter Pellegrini, Regina Ronca, Neusa Sampaio e Manuel Mendes Silva. Braga, Livraria Cruz / Ismaningen, Max Hueber Verlag.
- SIMÕES 1936: J. de Oliveira Simões, *A expressão numeral na linguagem*. [Lisboa, Imp. Barrote].
- TANASE 1995: Eugenia-Mira Tanase, *Le numéral dans la phraseologie des langues romanes: emplois, significations et mécanismes sémantico-symboliques*. Thèse de doctorat, Montpellier, Université Paul Valéry, Montpellier III, Arts et Lettres, Langues et Sciences Humaines. École doctorale: Art, Littérature, Culture. Discipline: Sciences du Langage.
- TLF: *Trésor de la Langue Française informatisé*. Cédérom du texte intégral et son livre d'accompagnement, Paris, CNRS Editions, 2004.

